

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ З ФІТОСАНІТАРНИХ ЗАХОДІВ

МСФЗ №36

ІНТЕГРОВАНІ ЗАХОДИ ДЛЯ САДИВНОГО
МАТЕРІАЛУ

(2012)

Секретаріат Міжнародної конвенції із захисту рослин

Продовольча та сільськогосподарська організація

Об'єднаних націй (ФАО)

Рим

Зміст

Прийняття	3
ВСТУП	3
Огляд	3
Посилання	3
Визначення	3
Опис вимог	3
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ	4
ВИМОГИ	5
1. Основа для регулювання	5
2. Інтегровані заходи	5
2.1 Загальні інтегровані заходи	5
2.1.1 Авторизація місць виробництва	5
2.1.2 Вимоги до місця виробництва	6
2.2 Додаткові інтегровані заходи в ситуаціях з більш високим ступенем ризику	6
2.2.1 Вимоги до місця виробництва в ситуаціях з високим ступенем ризику	6
2.2.1.1 Керівництво місця виробництва	7
2.2.1.2 Програма управління боротьбою зі шкідливими організмами	8
2.2.1.3 Спеціаліст з карантину і захисту рослин	9
2.2.1.4 Навчання персоналу	9
2.2.1.5 Обстеження рослинного матеріалу	9
2.2.1.6 Упаковка та транспортування	9
2.2.1.7 Внутрішній аудит	10

2.2.1.8 Ведення обліку	10
2.3 Невідповідність вимогам до місць виробництва	11
3. Відповідальність НОКЗР країни-експортера	11
3.1 Встановлення інтегрованих заходів	12
3.2 Авторизація місць виробництва	12
3.3 Спостереження за авторизованими місцями виробництва	12
3.4 Огляд експорту та видача фітосанітарних сертифікатів	13
3.5 Надання інформації	13
4. Відповідальність НОКЗР країни-імпортера	13
4.1 Аудит	13
ДОДАТОК 1: Фактори, що впливають на фітосанітарний ризик, який завдає садивний матеріал	14
ДОПОВНЕННЯ 1: Приклади заходів щодо керування фітосанітарним ризиком з метою зниження фітосанітарного ризику, який завдає садивний матеріал у місці виробництва	15
ДОПОВНЕННЯ 2: Приклади невідповідності	19

ПРИЙНЯТТЯ

Даний стандарт був прийнятий на сьомій сесії Комісії з фітосанітарних заходів у березні 2012 року.

ВСТУП

Огляд

У цьому стандарті викладені основні критерії для ідентифікації та застосування інтегрованих заходів у місці виробництва садивного матеріалу (за винятком насіння) для міжнародної торгівлі. У стандарті наведено інструкцію щодо садивного матеріалу при ідентифікації шкідливого організму і управління фітосанітарним ризиком.

Посилання

Структура аналізу фітосанітарного ризику, 2007, МСФЗ 2, ФАО, Рим.

Глосарій фітосанітарних термінів, 2007, МСФЗ 5, ФАО, Рим.

Аналіз фітосанітарного ризику для карантинних шкідливих організмів, у тому числі аналіз ризику для навколишнього середовища та ризику, що завдається живими модифікованими організмами, 2004, МСФЗ 11, ФАО, Рим.

Фітосанітарні сертифікати, 2011, МСФЗ 12, ФАО, Рим.

Керівництво щодо нотифікації про невідповідність і екстрені дії, 2001, МСФЗ 13, ФАО, Рим.

Повідомлення про шкідливі організми, 2002, МСФЗ 17, ФАО, Рим.

Посібник з фітосанітарної системи регламентації імпорту, 2004, МСФЗ 20, ФАО, Рим.

Аналіз фітосанітарного ризику для регульованих некарантинних шкідливих організмів, 2004, МСФЗ 21, ФАО, Рим.

Вказівки з встановлення та визнання еквівалентності фітосанітарних заходів, 2005, МСФЗ 24, ФАО, Рим.

Класифікація товарів відповідно до фітосанітарного ризику,

який вони представляють, 2009, МСФЗ 32, ФАО, Рим.

Визначення

Визначення фітосанітарних термінів, які використовуються у цьому стандарті, можна знайти в МСФЗ 5 (Глосарій фітосанітарних термінів).

Опис вимог

Зазвичай вважається, що садивний матеріал представляє більший ризик, ніж інший підкарантинний матеріал. Інтегровані заходи можуть використовуватись для управління фітосанітарним ризиком, який представляє садивний матеріал, як спосіб проникнення регульованих шкідливих організмів і для забезпечення виконання фітосанітарних імпорتنних вимог. При використанні інтегрованих заходів залучаються національні організації з карантину і захисту рослин (НОКЗР), а також виробники¹, і вони ґрунтуються на заходах з управління фітосанітарним ризиком, що застосовуються в процесах виробництва і поширення.

Інтегровані заходи можуть бути розроблені та впроваджені НОКЗР країни-експортера. Загальні інтегровані заходи можуть включати такі вимоги, як збереження плану місця виробництва, експертизи рослин, ведення обліку, обробки шкідливих організмів і санітарії. Якщо це обґрунтовано, то можуть знадобитись такі додаткові елементи, як інструкція для місця виробництва, що включає програму управління ризиком, що завдають шкідливі організми, відповідне навчання персоналу, специфічні вимоги до упаковки та транспортування, а також внутрішній і зовнішній аудит.

НОКЗР країни-експортера повинна затверджувати та проводити перевірки місць виробництва, що застосовують інтегровані заходи, а також видавати фітосанітарні сертифікати, що засвідчують, що вантаж відповідає фітосанітарним вимогам країни - імпортера.

ІСТОРИЯ ПИТАННЯ

Деякі МСФЗ надають загальну інструкцію з управління фітосанітарним ризиком (наприклад, МСФЗ 2:2007, МСФЗ 11:2004, МСФЗ 21:2004, МСФЗ 32:2009). При виборі фітосанітарних заходів щодо зниження фітосанітарного ризику до рівня, що припустимий для країни-імпортера, слід використовувати висновки аналізу фітосанітарного ризику (АФР).

Вважається, що садивний матеріал представляє більш високий фітосанітарний ризик, в порівнянні з іншим підкарантинним матеріалом, і

тому існує необхідність в додатковій інструкції з управління фітосанітарним ризиком, яка більш ефективна при даному високому ступені фітосанітарного ризику.

Інтегровані заходи можуть використовуватись в місцях виробництва для управління ризиком, який завдається регульованими шкідливими організмами, особливо тими, які складно виявити під час імпортного або експортного огляду, тому що:

- деякі шкідливі організми не викликають помітних візуальних симптомів, наприклад, при низькій чисельності шкідливого організму;

- симптоми хвороби можуть бути прихованими або замаскованими на момент огляду (наприклад, у результаті застосування пестицидів, дисбалансу поживних речовин, через період спокою під час перевезення, присутності інших нерегульованих шкідливих організмів або через видалення листя з симптомами);

- комахи незначних розмірів або яйця можуть бути заховані під корою або в бруньках;

- тип упаковки, розмір і фізичний стан вантажу можуть вплинути на ефективність огляду;

- неможливе застосування методів виявлення відносно багатьох шкідливих організмів, особливо патогенів.

Для застосування інтегрованих заходів при управлінні фітосанітарним ризиком протягом всіх стадій виробництва садивного матеріалу потрібно участь не тільки НОКЗР країни-експортера, але й виробників.

Інтегровані заходи використовуються для управління ризиками, пов'язаними з регульованими шкідливими організмами, але також мають перевагу управління іншими шкідливими організмами в місці виробництва.

Очікується, що цей стандарт буде сприяти охороні біологічного різноманіття та навколишнього середовища шляхом створення інструкції з використання інтегрованих заходів, які будуть сприяти мінімізації міжнародного розповсюдження шкідливих організмів.

1 Виробник тут і далі стосується виробника садивного матеріалу в місці виробництва.

ВИМОГИ

1. Основа для регулювання

Країна-імпортер може встановлювати і повинна повідомляти про свої технічно обґрунтовані імпортні фітосанітарні вимоги відносно садивного матеріалу (див. МСФЗ 2:2007, МСФЗ 11:2004 і МСФЗ 21:2004). У додатку 1 перераховані фактори, які слід враховувати, коли НОКЗР країни-імпортера проводить АФР садивного матеріалу.

НОКЗР країни-експортера повинна розробити і впровадити заходи для виконання фітосанітарних імпортних вимог. Інтегровані заходи можуть бути розроблені і впроваджені у двох наступних випадках:

- країна-імпортер у своїх фітосанітарних імпортних вимогах вказує, що у країні-експортері повинні використовуватися інтегровані заходи;

- країна-імпортер безпосередньо не вимагає використання інтегрованих заходів, але НОКЗР країни-експортера вважає, що використання інтегрованих заходів буде відповідним і ефективним засобом досягнення фітосанітарних імпортних вимог країни-імпортера, і, отже, вирішує визначити інтегровані заходи, які повинні застосовуватися виробниками, що бажають експортувати садивний матеріал у конкретну країну-імпортер.

Якщо в останньому випадку НОКЗР країни-експортера вважає, що «інтегровані заходи», які вона встановила, еквівалентні фітосанітарним імпортним вимогам країни-імпортера, країна-експортер повинна прагнути одержати офіційне схвалення еквівалентності цих заходів від країни-імпортера (МСФЗ 24:2005).

Виробник, який бажає взяти участь у використанні інтегрованих заходів, для того, щоб претендувати на експорт садивного матеріалу для конкретних країн, повинен одержати авторизацію своєї НОКЗР. Згодом НОКЗР країни-експортера, може авторизувати виробників, що виконують вимоги відносно інтегрованих заходів.

2. Інтегровані заходи

У даному стандарті описані два основні інтегровані заходи. У розділі 2.1. («Загальні інтегровані заходи») описаний комплекс інтегрованих заходів, який може широко застосовуватися стосовно всього садивного матеріалу. У розділі 2.2. («Додаткові інтегровані заходи в ситуаціях з більш високим ступенем ризику») описані додаткові елементи, розроблені з метою управління фітосанітарним ризиком в ситуаціях з більш високим ступенем ризику. Необов'язково, що будуть потрібно всі ці елементи. Більше того, для конкретних систем виробництва, не всі елементи можуть бути застосовні (наприклад, фізичні бар'єри для рослин, що вирощуються в польових умовах). Тобто потрібними можуть бути тільки деякі елементи, описані в розділі 2.2. НОКЗР можуть розглянути дані варіанти як доповнення до огляду перед експортом або огляду в пункті ввезення з метою управління фітосанітарним ризиком.

2.1 Загальні інтегровані заходи

НОКЗР країни-експортера може авторизувати місце виробництва, яке задовольняє вимоги щодо застосування загальних інтегрованих заходів, що описані нижче.

2.1.1 Авторизація місць виробництва

Наступні умови повинні бути включені в процес авторизації для виробників, які прагнуть використовувати загальні інтегровані заходи:

- підтримка оновленого плану місця виробництва, а також ведення обліку, коли, де і яким чином садивний матеріал був вироблений, оброблений, зберігався або підготовлений для перевезення з місця виробництва (включаючи інформацію щодо видів рослин у місці виробництва і типів рослинного матеріалу, такого як живці, культури in vitro, рослин з оголеними коренями);

- зберігання записів протягом періоду, обумовленого НОКЗР країни-експортера, які підтверджують, де і як садивний матеріал був куплений, зберігався, вироблявся, поширювався, а також іншу інформацію, що має відношення до справи, щодо їх фітосанітарного статусу;

- можливість зв'язатися з спеціалістом в галузі карантину і захисту рослин, що має глибокі фахові знання щодо ідентифікації шкідливих організмів і боротьби з ними;

- призначення контактної особи для підтримки зв'язку з НОКЗР країни-експортера.

2.1.2 Вимоги до місця виробництва

Наступні вимоги повинні бути включені в процес авторизації виробників, які прагнуть використовувати загальні інтегровані заходи:

- при необхідності проведення обстеження рослин і місць виробництва призначеним персоналом у відповідний час і згідно інформації і протоколів, наданими НОКЗР країни-експортер;

- зберігання даних по всіх обстеженнях, у тому числі опис виявлених шкідливих організмів і виконаних коригувальних дій;

- прийняття специфічних заходів, якщо це необхідно (наприклад, для утримання рослин вільними від регульованих шкідливих організмів в країні-імпортері) і документація по цим заходам;

- нотифікація НОКЗР країни-експортера, якщо які-небудь шкідливі організми, що регулюються в країні-імпортер були знайдені;

- створення і документування системи за санітарними умовами і гігієною.

В таблиці 1 в доповненні 1 наводяться конкретні приклади заходів з управління шкідливими організмами, щодо заходів боротьби, які залежать від характеристик груп шкідливих організмів і які можуть бути застосовані для більшої частини садивного матеріалу в місцях виробництва.

В таблиці 2 в доповненні 1 наведені приклади можливих заходів з управління шкідливими організмами, які НОКЗР може вимагати для різних видів садивного матеріалу і різних типів або груп шкідливих організмів, пов'язаних з ними. Приклади описують заходи, які часто використовуються відносно економічно важливих шкідливих організмів і для відповідного виду садивного матеріалу.

2.2 Додаткові інтегровані заходи в ситуаціях з більш високим ступенем ризику

Якщо винятково загальних інтегрованих заходів недостатньо для управління фітосанітарним ризиком, НОКЗР країни-експортера, може авторизувати місце виробництва, яке відповідає вимогам стосовно додаткових інтегрованих заходів у ситуаціях з більш високим ступенем ризику.

2.2.1 Вимоги до місця виробництва в ситуаціях з високим ступенем ризику

НОКЗР країни-експортера, повинна вимагати, щоб виробники, які запитують дозвіл на використання додаткових інтегрованих заходів у відношенні ситуацій з більш високим ступенем ризику, розробляли інструкцію для місця виробництва, яке описує програму управління боротьбою із шкідливими організмами та включає відповідну інформацію з виробничої практики та операційних систем. НОКЗР країни-експортера може авторизувати місце виробництва на експорт специфічних рослин у конкретне місце призначення, коли вона вирішить, що інтегровані заходи, які використовуються, задовольняють фітосанітарні імпорتنі вимоги даної країни.

У наступних розділах представлені ті елементи, які повинні документально підтверджуватися і впроваджуватися виробником і перевірятися НОКЗР країни-експортера.

2.2.1.1 Керівництво місця виробництва

В інструкції місця виробництва повинні бути описані всі вимоги, компоненти, процеси і операційна система, що входять до складу інтегрованих заходів з управління фітосанітарним ризиком відносно садивного матеріалу. Інструкція повинна розроблятися, застосовуватися і підтримуватися виробником, а також повинна бути схвалена НОКЗР країни-експортера². Інструкція і її частини повинні стосуватися конкретно певних видів рослин або напрямків. Якщо в інструкцію вносяться доповнення, вони повинні бути заново подані на затвердження НОКЗР країни-експортер.

Інструкція до місця виробництва може включати наступні компоненти:

- опис структури організації, а також обов'язки відповідного персоналу, в тому числі імена відповідального за технічну роботу на місці виробництва і спеціаліста в галузі карантину і захисту рослин (див. розділ 2.2.1.3). (Хто-небудь з цих співробітників може виступати в якості контактної особи між НОКЗР і виробником, і повинен сповіщати НОКЗР країни-експортера, у випадку виявлення регульованих шкідливих організмів в країні-імпортері);

- план та опис місця виробництва, які постійно оновлюються і містять дані про те, коли, де і як різні види і типи садивного матеріалу вироблялися, оброблялися, зберігалися або готувалися для перевезення з місця виробництва (включаючи інформацію щодо видів рослин і типу рослинного матеріалу, такого як живці, культури *in vitro*, рослини з оголеними коренями);

- програму управління боротьбою із шкідливими організмами (див. розділ 2.2.1.2);

- опис ділянок відвантаження та приймання продукції в місцях виробництва;

- процедури поводження з рослинним матеріалом, що надходить, в тому числі процедури підтвердження сегрегації рослинного матеріалу, що надходить від матеріалу, вже наявного на ділянці;

- опис видів діяльності, обумовлених субпідрядним договором, і процес авторизації;

- опис процедур документації для збереження даних про джерело і походження матеріалу для розмноження;

- опис процедури внутрішніх перевірок, включаючи частоту їх проведення і відповідальний персонал;

- процедури щодо нотифікації НОКЗР країни-експортера, якщо виявлений регульований шкідливий організм в країні-імпортері;

- процедури з відкликання рослин, у випадку виявлення невідповідності, якщо необхідно;

- процедури для відвідувачів.

2 Документи з системи управління якістю у відповідних випадках також можуть бути представлені на розгляд НОКЗР.

2.2.1.2 Програма управління боротьбою зі шкідливими організмами

Програма управління боротьбою із шкідливими організмами, що включена в інструкцію для місця виробництва, повинна описувати процедури або процеси, схвалені НОКЗР країни-експортера, і розроблені для того, щоб запобігти зараженню або боротися із шкідливими організмами. Вона повинна включати опис фітосанітарних імпортерських вимог країн-імпортерів для кожного виду рослин і типу рослинного матеріалу. В таблиці 2 в доповненні 1 наведені приклади можливих заходів, які НОКЗР можуть вимагати для різних видів садивного матеріалу і різних типів або груп шкідливих організмів, пов'язаних з ними.

Програма управління боротьбою із шкідливими організмами повинна включати наступні компоненти:

- санітарні умови і гігієну - сприяння запобіганню інтродукції шкідливих організмів на місця виробництва і мінімізація їх поширення в межах місця виробництва, наприклад:

- . регулярне видалення рослинних решток;
- . дезінфекція інструментів і обладнання;
- . видалення бур'янів і рослинного матеріалу, що не має відношення до сільськогосподарської культури;
- . очищення води;
- . видалення води з поверхні;
- . особиста гігієна (наприклад, миття рук, застосування дезінфікуючих ванн для ніг, використання комбінезонів або фартухів);
- . обмежений доступ;
- . рутинні процедури для використання пакувального матеріалу і пакувальних пристосувань;
- боротьбу із шкідливими організмами - препарати, процедури і заходи (див. доповнення 1), спрямовані на запобігання появи шкідливих організмів або на обробку рослин від них, такі як:
  - . фізичні бар'єри (наприклад, сітки, подвійні двері);
  - . дезінфекція середовища вирощування і контейнерів, що використовуються для вирощування рослин;

- . застосування препаратів для захисту врожаю (наприклад, хімічних, біологічних);
  - . знищення заражених рослин;
  - . масове розміщення пасток як для шкідливих організмів, так і для можливих переносників;
  - . контроль кліматичних умов;
  - . використання гарячої води або теплової обробка;
  - . будь-яка інша обробка, затверджена для боротьби із шкідливим організмом;
- поводження з рослинним матеріалом, що надходить - методи і відповідна документація з управління фітосанітарним ризиком, пов'язаним з рослинним матеріалом, що надходить, з описом:
- . заходів, що забезпечують, що весь садивний матеріал, який надходить на місце виробництва, вільний від регульованих в країні-імпортері, шкідливих організмів і можливих переносників шкідливих організмів, а також практично вільний від інших шкідливих організмів;
  - . процедур, які слід виконувати у випадку виявлення шкідливих організмів або можливих переносників;
  - . записів, які потрібно вести, включаючи дату, ім'я особи, яка здійснює обстеження, усіх шкідливих організмів (або можливих переносників), пошкоджень або симптомів, а також всіх вжитих коригувальних дій;
  - обстеження рослинного матеріалу (див. розділ 2.2.1.5) і ділянок виробництва - методи, частота та інтенсивність обстеження всього рослинного матеріалу на місці виробництва (наприклад, візуальне обстеження, відбір зразків, тести і розміщення пасток), включаючи детальну інформацію про лабораторії, які використовувалися для ідентифікації будь-яких з виявлених шкідливих організмів, і використаних методах;
  - обстеження садивного матеріалу перед експортом - методи, частота та інтенсивність застосування при обстеженні рослин, коли вони готуються на експорт;
  - ідентифікація та управління боротьбою з зараженими рослинами з описом:
  - . того, яким чином заражений продукт був ідентифікований і оброблений;
  - . заходів для забезпечення того, що рослини, які не відповідають фітосанітарним імпортерним вимогам країн-імпортерів, не будуть експортуватися;
  - . знищення рослинного матеріалу способом, що запобігає відновленню і поширенню шкідливих організмів;
  - ведення обліку про застосування препаратів із захисту сільськогосподарських культур і інших заходів з управління шкідливими організмами.

2.2.1.3 Спеціаліст з карантину і захисту рослин

НОКЗР країни-експортера, повинна вимагати, щоб виробники, що впроваджують додаткові інтегровані заходи в ситуаціях з більш високим ступенем фітосанітарного ризику, використовували спеціаліста з хорошими фаховими знаннями з ідентифікації шкідливих організмів і боротьби з ними з метою гарантувати, що дотримання санітарних заходів, моніторинг шкідливих організмів і заходи боротьби з ними здійснюються так, як це описано в керівництві місця виробництва. Спеціаліст з карантину і захисту рослин може також бути контактною особою для спеціалістів з діагностики, яким може знадобитися ідентифікація шкідливого організму.

2.2.1.4 Навчання персоналу

Персонал повинен бути навчений виявляти шкідливі організми, особливо регульовані країною-імпортером, і додержуватися формальної системи оповіщення для повідомлення інформації щодо виявлень шкідливих організмів. Навчання повинне також включати методику роботи з матеріалом для зниження фітосанітарного ризику.

2.2.1.5 Обстеження рослинного матеріалу

Рослинний матеріал, який вироблений у місці виробництва (включаючи рослини, призначені для надходження на внутрішні ринки та інші місця виробництва), повинен бути обстежений на наявність шкідливих організмів на регулярній основі призначеним для цієї мети персоналом відповідно до встановлених методів і застосуванням коригувальних дій у разі потреби.

2.2.1.6 Упаковка та транспортування

Наступні фактори, які необхідно враховувати, відносяться до процедур упаковки та транспортування:

- рослинний матеріал повинен бути упакованим способом, що дозволяє уникнути зараження регульованими шкідливими організмами;
- пакувальний матеріал повинен бути чистим, вільним від шкідливих організмів і відповідати фітосанітарним імпортерним вимогам;
- транспортні засоби, що використовуються для перевезення рослинного матеріалу з місця виробництва, необхідно обстежувати і очищати по необхідності перед завантаженням;
- кожна одиниця у вантажі повинна бути позначена так, щоб можна було її відстежити до місця виробництва.

2.2.1.7 Внутрішній аудит

Внутрішній аудит повинен проводитися для забезпечення виконання виробником інструкції. Внутрішні аудити повинні бути зосереджені на тому, щоб з'ясувати, чи задовольняє інструкція і її впровадження вимогам НОКЗР країни-експортера і країни-імпортера. Наприклад, в результаті внутрішнього аудиту можна оцінити компетентність персоналу в галузі ідентифікації шкідливих організмів і боротьби з ними, виконанні роботи і обов'язки, а також визначити, чи достатньо ефективна система ведення обліку для того, щоб відстежувати країну походження рослинного матеріалу, етикетки і т.д.

Внутрішній аудит повинен проводитися співробітниками, незалежними від людей, які безпосередньо несуть відповідальність за діяльність, що перевіряється. Результати аудиту і випадки невідповідності (див. розділ 2.3 і додаток 2) необхідно записувати і надавати на розгляд виробникові. Слід застосувати корегувальні дії відносно будь-якої невідповідності, виявленої в процесі перевірки, і впевнитися, що ці корегуючі дії належним чином і ефективно здійснюються і підтверджуються документально.

Якщо при аудиті виявляється яка-небудь критична невідповідність (див. розділ 2.3), виробник або аудитор повинні негайно повідомити в НОКЗР країни-експортера в письмовій формі, а також забезпечити, щоб ушкоджений садивний матеріал не був відправлений на експорт із цього місця виробництва, поки критична

невідповідність не буде виправлена. Слід терміново застосувати коригувальні дії під контролем НОКЗР країни-експортера.

2.2.1.8 Ведення обліку

Слід вести своєчасний облік, який повинен бути доступний НОКЗР країни-експортера і, якщо це обґрунтовано, НОКЗР країни-імпортера. У інструкції для місця виробництва повинні бути чітко прописані відповідальні за підтримку різних записів, а також місце і спосіб, як ці записи ведуться. Записи повинні зберігатися стільки, скільки визначить НОКЗР країни-експортера. У цих записах повинні бути вказані дата, ім'я і підпис особи, що виконувала завдання або підготовленого документу. Приклади записів, які можуть знадобитися, включають:

- фітосанітарні сертифікати та іншу інформацію (наприклад, накладні), яка підтверджує походження і фітосанітарний статус рослинного матеріалу, що надходить;
- результати огляду рослинного матеріалу, що надходить;
- результати аудиту;
- записи щодо обстежень у процесі виробництва, в тому числі про всіх виявлених шкідливих організмах, пошкодженнях і симптомах, а також про коригувальні дії, які були зроблені;
- записи заходів з управління із шкідливими організмами, прийнятими для запобігання шкідливих організмів або боротьби з ними (включаючи метод застосування, препарат, що застосовується, дозування, дату застосування та у відповідних випадках тривалість);
- записи щодо обстежень вихідного рослинного матеріалу, включаючи відомості про тип і кількість експортованого матеріалу і назву країни-імпортера;
- копії фітосанітарних сертифікатів для рослинного матеріалу, експортованого виробником;
- записи щодо виявлених випадків невідповідності та прийняття коригувальних або попереджувальних дій;
- записи про персонал, який відповідає за застосування заходів з управління шкідливими організмами;
- записи щодо проходження персоналом навчання та відомості про кваліфікацію співробітників;
- копії форм, що використовуються для звіту по зовнішньому аудиту і список для перевірки;
- записи, необхідні для підтримки двостороннього відстеження садивного матеріалу з місця виробництва.

2.3 Невідповідність вимогам до місць виробництва

Невідповідністю є будь-який недолік продукції або процедур при порівнянні з інтегрованими заходами, встановленими НОКЗР країни-експортера.

НОКЗР країни-експортера, повинна розрізняти два наступні типи невідповідностей, беручи до уваги серйозність невідповідності:

- Критичні невідповідності - це інциденти, які ставлять під сумнів ефективність інтегрованих заходів, що застосовуються на місці виробництва, або підвищують ризик зараження садивного матеріалу.

- Некритичні невідповідності - інциденти, які не ставлять негайно під сумнів інтегровані заходи і не підвищують ризик зараження садивного матеріалу на місці виробництва.

Невідповідності можуть бути виявлені в ході внутрішнього аудиту, зовнішнього аудиту, проведеного або керованого НОКЗР країни-експортера, або в результаті обстеження рослинного матеріалу.

У місця виробництва (або його відповідної частини) повинна бути відкликана авторизація, і експорт повинен бути негайно припинений, якщо НОКЗР країни-експортера:

- знаходить критичну невідповідність;
- постійно виявляє некритичні невідповідності;
- виявляє численні некритичні невідповідності;
- вважає, що виробник не зміг виконати необхідні коригувальні дії в зазначений період часу;
- одержує нотифікацію про виявлення шкідливого організму від країни-імпортера.

Відновлення авторизації повинне бути зроблене тільки після того, як будуть проведені коригувальні дії і після того, як аудит НОКЗР країни-експортера підтвердить, що невідповідність було усунуто.

Коригувальні дії можуть вимагати внесення змін у вимоги і повинні включати заходи щодо запобігання повторного виникнення виявлених недоліків.

Приклади критичних і некритичних невідповідностей можна знайти в додатку 2.

3. Відповідальність НОКЗР країни-експортера

НОКЗР країни-експортера відповідальна за:

- повідомлення вимог країни-імпортера виробникові;
- розробку і впровадження вимог для інтегрованих заходів;
- авторизацію місць виробництва, які прагнуть взяти участь у використанні інтегрованих заходів;
- спостереження за авторизованими місцями виробництва;
- здійснення фітосанітарної сертифікації для засвідчення того, що весь садивний матеріал, експортований затвердженим місцем виробництва, відповідає фітосанітарним імпортерним вимогам;
- надання інформації стосовно інтегрованих заходів, що розробляються, НОКЗР країн-імпортерів за запитом;
- надання та сприяння, коли це виправдано, візитам і аудиту, проведеному НОКЗР країни-імпортера, відповідно до розділу 4.1;
- надання належної інформації по відповідним вогнищам шкідливих організмів НОКЗР країни-імпортера, відповідно до МСФЗ 17:2002.

3.1 Встановлення інтегрованих заходів

При розробці і встановленні інтегрованих заходів НОКЗР країни-експортера, повинна визначити вимоги, які повинен виконувати виробник, і вимоги країни-імпортера, або країн. Крім того, повинні бути визначені вимоги до виробника щодо ведення документації і обміну інформацією.

3.2 Авторизація місць виробництва

У розділі 2.2.1 вказуються вимоги при авторизації місць виробництва, що відповідають загальним інтегрованим заходам.

Вимоги при авторизації місць виробництва, які бажають використовувати додаткові інтегровані заходи в ситуаціях з більш високим ступенем ризику, описані у розділі 2.2.1, і повинні ґрунтуватися на:

- первинній перевірці документації (включаючи керівництво місця виробництва) на місці виробництва з метою підтвердження відповідності вимогам, встановленим згідно з факторами фітосанітарного ризику відносно продукції;

- проведенні аудиту, метою якого є підтвердження того, що:

- . виробник виконує протоколи, процедури та стандарти, зазначені в його інструкції для місця виробництва;

- . необхідна супровідна документація легко і за першої необхідності доступна для персоналу в достатній кількості в поточному режимі;

- . достовірні записи та документи зберігаються;

- . проводиться внутрішній аудит, і виконуються коригувальні дії;

- . процедури на місцях достатні для того, щоб гарантувати, що будь-які проблеми, пов'язані із шкідливими організмами, можна швидко визначити та розпочати відповідні дії з метою підтвердження того, що тільки ті рослини, які відповідають фітосанітарним імпортерним вимогам, відправляються на експорт;

- . або рослинний матеріал у межах місця виробництва залишається вільним від карантинних шкідливих організмів, або НОКЗР була належним чином повідомлена про зараження карантинними шкідливими організмами, і відповідні заходи були прийняті для забезпечення того, що шкідливий організм був ліквідований;

- встановлення процедур для виконання рівня толерантності у відношенні регульованих некарантинних шкідливих організмів згідно з вимогами.

Після успішного завершення аудиту ведення документації та виконання процедур, місце виробництва може одержати авторизацію НОКЗР країни-експортера на експорт конкретного садивного матеріалу у конкретні країни.

3.3 Спостереження за авторизованими місцями виробництва

Після авторизації НОКЗР країни-експортера повинна спостерігати за місцем виробництва, особливо шляхом проведення моніторингу і перевірки виробничої та операційної системи. Частота і час проведення моніторингу або аудиту повинні визначатися відповідно до фітосанітарного ризику, фітосанітарних імпортерних вимог і даними виробника про відповідність. До складу моніторингу або аудиту повинні входити огляд і, якщо

це доречно, проведення тестування садивного матеріалу, а також процедура верифікації документів і управлінських практик, оскільки вони мають відношення до відповідних інтегрованих заходів.

3.4 Огляд експорту та видача фітосанітарних сертифікатів

Інтегровані заходи можуть скоротити необхідність проведення НОКЗР оглядів під час вегетаційного періоду, а також знизити частоту або інтенсивність огляду при експорті вантажів садивного матеріалу. Повинні видаватися фітосанітарні сертифікати відповідно до МСФЗ 12:2011.

3.5 Надання інформації

НОКЗР країни-експортера повинна за запитом надавати інформацію НОКЗР країни-імпортера стосовно інтегрованих заходах, що застосовуються.

4. Відповідальність НОКЗР країни-імпортера

НОКЗР країни-імпортера, відповідальна за встановлення і повідомлення технічно обґрунтованих фітосанітарних імпортерних вимог. При цьому НОКЗР країни-імпортера повинна перед імпортом розглянути фактори, що впливають на фітосанітарний ризик, пов'язаний саме з садивним матеріалом (див. додаток 1). Фітосанітарні імпортерні вимоги повинні відповідати певному фітосанітарному ризику.

НОКЗР країни-імпортера повинна відправляти нотифікації НОКЗР країни-експортера про будь-які випадки невідповідності (див. МСФЗ № 13:2001), які виявлені при імпорті або на більш пізньому етапі в країні-імпортері.

НОКЗР країни-імпортера може також розглянути програму авторизації місць виробництва, представлену НОКЗР країни-експортера і у відповідних випадках провести аудит. НОКЗР країни-імпортера повинна надавати відгук за результатами розгляду, моніторингу та аудитів у НОКЗР країни-експортера.

4.1 Аудит

НОКЗР країни-імпортера може запросити в НОКЗР країни-експортера представити звіти по аудитах, проведених виробником і НОКЗР країни-експортера. Вона також може запросити провести аудит інтегрованих заходів у встановленому країною-експортером порядку. Цей аудит може включати в себе огляд документації, огляд і проведення тестування рослин, виготовлених з використанням інтегрованих заходів, і, якщо це доречно, відвідування ділянок в якості демонстрації інтегрованих заходів, що використовуються (див. МСФЗ 20:2004) або візити на конкретні ділянки, за умови наявності конкретного обґрунтування: наприклад, у випадках виявлення невідповідності (МСФЗ 13:2001).

Цей додаток є обов'язковою частиною стандарту

ДОДАТОК 1

Фактори, що впливають на фітосанітарний ризик,
який завдає садивний матеріал

Фактори, що впливають на фітосанітарний ризик, які пов'язані з рослинами

Першочергові фактори фітосанітарного ризику, пов'язані з рослинами, які необхідно розглядати, - це вид, сорт і зона походження рослини. У рамках будь-якого представленого виду рослини існує ряд фітосанітарних ризиків, пов'язаних з типом рослинного матеріалу, що перевозиться, включаючи, як це докладно викладене нижче, від самого низького до найбільш високого фітосанітарного ризику (з урахуванням, що це ранжирування може різнитися залежно від конкретних умов):

- (1) тканинні культури меристем;
- (2) культури *in vitro*;
- (3) живці і саджанці;
- (4) зрізи без коріння;
- (5) укорінені зрізи;
- (6) фрагменти коренів, зрізи коренів, кореневища або корінці;
- (7) цибулини і бульби;
- (8) рослини з оголеними коренями;
- (9) рослини в ґрунті в горщиках.

Крім того, фітосанітарний ризик може збільшуватись з віком рослин: чим старше рослина, тим довше вона піддавалася впливу потенційних шкідливих організмів.

Виробничі фактори, що впливають на фітосанітарний ризик

Рівень фітосанітарного ризику може залежати від того, яким чином здійснювалося виробництво садивного матеріалу. Ці фактори можуть включати:

- (1) середовище вирощування;
- (2) метод зрошення і водний ресурс;
- (3) умови вирощування;
- (4) суміщення різних видів рослин.

У цілому використання ґрунту як середовища вирощування, імовірно, представляє більший фітосанітарний ризик у порівнянні з не ґрунтовим поживним середовищем тому, що в ґрунті більш імовірно містяться шкідливі організми, що передаються через нього (такі як мікроорганізми, артроподи, нематоди). Стерилізація, пастеризація або інші ефективні методи обробки середовища вирощування перед посадкою можуть в деякій мірі знизити фітосанітарний ризик.

Джерело і якість води для поливу можуть впливати на ступінь фітосанітарного ризику. Ризик з боку конкретних шкідливих організмів, що поширюються з водою, при використанні води з відкритих водойм може виявитися більшим ніж при поливі обробленою водою. Аналогічно, і метод зрошення може створити мікроклімат або умови, сприятливі для розвитку і розмноження шкідливих організмів (наприклад, дощування замість крапельного зрошення).

Приклади умов вирощування, які можуть вплинути на фітосанітарний ризик, перераховані нижче, з вказаним ступенем фітосанітарного ризику - від самого низького до найбільше високого:

- (1) у вегетаційній камері;
- (2) у теплиці;
- (3) у парнику;
- (4) у польових умовах в контейнерах (горщиках, коробках і т.д.);
- (5) у польових умовах;
- (6) рослини, зібрані в умовах дикої природи.

Такі приміщення, як вегетаційні камери, теплиці та парники, зазвичай забезпечують більш надійний захист рослинного матеріалу і кращу можливість для вилучення шкідливих організмів, ніж польові умови. Рослини, що вирощуються в контейнерах зі стерильним поживним середовищем або на мембрані, можуть забезпечити певний захист від шкідливих організмів, що передаються через ґрунт. Культури, що вирощуються в полях, в основному піддаються культурній і хімічній боротьбі зі шкідливими організмами. Також водні рослини, виготовлені з/без субстрату, можуть представляти певний ризик. Системи виробництва може не відповідати жодній з наведених вище категорій і може поєднувати декілька умов вирощування (наприклад, зібрані в дикому середовищі рослини пересаджуються в контейнери для подальшого вирощування в полях до експорту). Схеми сертифікації вимагають вказівок специфічних комбінацій цих факторів і можуть надати певні заходи безпеки.

Заплановане використання, що впливає на фітосанітарний ризик

У МСФЗ 32:2009 садивний матеріал класифікується як категорія товару з високим ступенем фітосанітарного ризику. Різне заплановане використання, яке впливає на фітосанітарний ризик, може

включати: рослини, які вирощуються як багаторічні або однорічні; у приміщенні або поза приміщенням; у міській зоні, полі або розсаднику і т.д.

Дане доповнення наведене лише для довідкової інформації і не є обов'язковою частиною стандарту

ДОПОВНЕННЯ 1

Приклади заходів щодо управління фітосанітарним ризиком з метою зниження фітосанітарного ризику, який завдає садивний матеріал у місці виробництва

Таблиця 1. Приклади заходів, які можуть застосовуватися для зниження фітосанітарного ризику, пов'язаного з садивним матеріалом у місці виробництва, класифіковані у відповідності із групами шкідливих організмів (групи шкідливих організмів можуть перетинатися, наприклад, групи 1 і 3, і може знадобитися різноманітність доступних заходів для належного управління фітосанітарним ризиком).

	Група шкідливих організмів	Доступні заходи
1	Шкідливі організми, які є причиною прихованих інфекцій і які ймовірно всього передаються з садивним матеріалом без будь-яких ознак або симптомів	<ul style="list-style-type: none"> - Отримання від батьківських рослин, які були перевірені і визнані вільними від відповідних шкідливих організмів; - Ізоляція від джерел зараження (наприклад, створення буферних зон або географічна віддаленість від інших рослин-господарів, фізична ізоляція в скляних або плівкових теплицях, тимчасова ізоляція (наприклад, сезон вирощування) від джерела зараження); - Перевірка зразків рослин на відсутність від шкідливих організмів; - Виробництво у відповідності з особливою системою сертифікації або програмою очищеного матеріалу, яка бореться з відповідними шкідливими організмами; - Використання рослин-індикаторів; - Виробництво тканинних культур (включаючи тканинні культури меристем), які виключають патогени.
2	Шкідливі організми на тій стадії розвитку, коли симптоми помітні у	<ul style="list-style-type: none"> - Огляд у вегетаційний період на відсутність від шкідливих організмів або їх симптомів (наприклад, у певні інтервали часу: щомісяця протягом трьох місяців перед експортом на

	вегетаційний період	<p>різних стадіях росту);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Огляд батьківських рослин у вегетаційний період; - Огляд після збору врожаю з метою задоволення встановленого припустимого рівня толерантності шкідливих організмів (наприклад, допуск для гнилі цибулин, викликаної грибами/бактеріями); - Застосування пестицидів; - Забезпечення відповідних умов для прояву симптомів; - Виробництво у відповідності з особливою системою сертифікації або програмою очищеного матеріалу, яка бореться з відповідними шкідливими організмами.
3	Шкідливі організми, що поширюються контактним способом	<ul style="list-style-type: none"> - Запобігання контактів із джерелами зараження (такими, як інші рослини); - Заходи щодо дотримання гігієни при поводженні з інструментами для обрізки гілок і обладнанням між різними партіями; - Планування заходів у місці виробництва для роботи, насамперед, з рослинами з високими показниками здоров'я; - Використання захисного одягу і обладнання в ізольованих місцях (наприклад, у теплицях); - Застосування пестицидів; - Ізоляція від джерел зараження (наприклад, створення буферних зон або географічна віддаленість від інших рослин-господарів, фізична ізоляція в скляних або плівкових теплицях, тимчасова ізоляція).
4.	Шкідливі організми, що поширюються переносниками	<ul style="list-style-type: none"> - Ізоляція від джерел зараження (наприклад, створення буферних зон або географічна віддаленість від інших рослин-господарів, фізична ізоляція в скляних або плівкових теплицях, тимчасова ізоляція); - Перевірка ґрунту перед посадкою на відсутність від шкідливих організмів, що передаються через ґрунт, або їх переносників або на допустимий рівень їх присутності; - Обробка пестицидами для захисту від комах-переносників шкідливих організмів (наприклад, попелиці).
5.	Шкідливі організми, що поширюються вітром	<ul style="list-style-type: none"> - Ізоляція від джерел зараження (наприклад, створення буферних зон або географічна віддаленість від інших рослин-господарів, фізична ізоляція в скляних або плівкових теплицях, тимчасова ізоляція); - Застосування пестицидів.

6.	Шкідливі організми, що поширюються з водою	<ul style="list-style-type: none"> - Використання незабруднених джерел води, вільних від шкідливих організмів; - Дезінфекція або стерилізація поливної води перед використанням або повторним використанням; - Ізоляція від джерел зараження (наприклад, створення буферних зон або географічна віддаленість від інших рослин-господарів, фізична ізоляція в скляних або плівкових теплицях, тимчасова ізоляція).
7	Шкідливі організми, що поширюються з ґрунтом, здатні колонізувати рослину	<ul style="list-style-type: none"> - Ізоляція від джерел зараження (наприклад, створення буферних зон або географічна віддаленість від інших рослин-господарів, фізична ізоляція в скляних або плівкових теплицях, тимчасова ізоляція); - Одержання з батьківських рослин, які були перевірені і визнані вільними від відповідних шкідливих організмів; - Виробництво у відповідності з особливою системою сертифікації або програмою очищеного матеріалу; - Тестування зразків рослин на відсутність від шкідливих організмів; - Обробка ґрунту або перевірка ґрунту перед посадкою на присутність таких шкідливих організмів, як гриби, нематоди, віруси, що переносяться нематодами; - Використання не ґрунтового середовища вирощування.
8	Шкідливі організми, що поширюються з ґрунтом, в поживному середовищі з рослинами	<ul style="list-style-type: none"> - Стерилізація середовища вирощування перед використанням; - Використання нейтрального поживного середовища; - Використання не ґрунтового поживного середовища; - Ізоляція від джерел зараження, розміщення рослин таким чином, щоб запобігти контакту із ґрунтом (наприклад, на підвищенні); - Обробка пестицидами (наприклад, зрошення або фумігація) перед експортом; - Промивання коренів до повного вимивання середовища вирощування (і пересадка в стерильне середовище вирощування в стерильний контейнер).
9	Шкідливі організми, що поширюються з ґрунтом, у ґрунті з рослинами	<ul style="list-style-type: none"> - Ізоляція від джерел зараження (наприклад, створення буферних зон або географічна віддаленість від інших рослин-господарів, тимчасова ізоляція); - Обробка ґрунту або тестування ґрунту перед посадкою на відсутність шкідливих організмів (особливо нематод, грибів); - Обробка пестицидами (наприклад, просочування або

	<p>фумігація) перед експортом;</p> <p>- Промивання коренів до повного вимивання середовища вирощування (і пересадка в стерильне середовище вирощування в стерильному контейнері).</p>
--	---

Таблиця 2. Приклади заходів, які можуть застосовуватись для зниження фітосанітарного ризику, який завдає садивний матеріал, на основі типу рослинного матеріалу

Тип рослини відповідно до зростання фітосанітарного ризику	Приклади типів шкідливих організмів	Доступні заходи
Культури меристем і культури in vitro	Віруси і вірусні хвороби, бактерії, гриби, стовбурові нематоди, кліщі і комахи	<ul style="list-style-type: none"> - Одержання від батьківських рослин, які були протестовані і визнані вільними від відповідних шкідливих організмів; - Культивування в стерильному середовищі в герметичних асептичних умовах; - Тестування зразків рослин на відсутність шкідливих організмів.
Живці/саджанці	Бактерії і віруси, гриби, комахи та інші шкідливі організми	Див. групи 1-7 у таблиці 1
Зрізи без коренів	Комахи, бактерії, гриби та інші шкідливі організми	<p>Див. групи 1-7 у таблиці 1</p> <p>- Обробка гарячою водою.</p>
Вкорінені пагони	Нематоди, комахи, віруси і бактерії, а також інші шкідливі організми	<p>Заходи, які залежать від ризику, що несе середовище вирощування.</p> <p>Див. групи 1-7 у таблиці 1</p>
Цибулини і бульби, фрагменти коренів, зрізи коренів, корінці і кореневища	Нематоди, віруси, бактерії, гриби, комахи та інші шкідливі організми	<p>Див. групи 1-7 у таблиці 1</p> <p>Занурення в гарячу воду з метою</p>

		боротьби з нематодами.
Рослини з оголеним корінням	Нематоди і всілякі інші шкідливі організми надземних частин рослини	Див. групи 1-7 у таблиці 1
Рослини в поживному середовищі за виключенням ґрунту	Нематоди і всілякі інші шкідливі організми надземних частин рослини	Див. групи 1-8 у таблиці 1
Рослини в ґрунті	Нематоди і всілякі інші шкідливі організми надземних частин рослини	Див. групи 1-9 у таблиці 1

Дане доповнення наведене лише для довідкової інформації

і не є обов'язковою частиною стандарту

ДОПОВНЕННЯ 2

Приклади невідповідності

Приклади невідповідності можуть включати наступне:

(1) виявлення на рослинному матеріалі в/з місця виробництва карантинних шкідливих організмів або регульованих некарантинних шкідливих організмів (в кількості, що перевищують допустимі), які мають значення для країни-імпортера;

(2) невиконання необхідних лабораторних досліджень або аналізу, або невиконання належним чином процедур по ідентифікації шкідливих організмів;

(3) незастосування на місці виробництва заходів боротьби з регульованими шкідливими організмами;

(4) відсутність повідомлення НОКЗР країни, що експортує, про присутність регульованих шкідливих організмів на місці виробництва;

(5) експорт небажаних рослинних таксонів, рослин з неавторизованих джерел або рослин, що не відповідають фітосанітарним імпортним вимогам;

(6) неможливість правильно перелічити ботанічні назви всіх рослин в супровідних документах до вантажу;

(7) неможливість вести повні, чіткі записи щодо управління боротьбою з шкідливими організмами згідно з вимогами керівництва місця виробництва й

програми з управління боротьбою із шкідливими організмами;

(8) неможливість вести повні, чіткі записи щодо країни походження

рослинного матеріалу;

(9) неможливість застосувати призначені коригувальні дії в зазначений період часу;

(10) відсутність проведення внутрішнього аудита відповідно до вимог;

(11) здійснення діяльності при відсутності навченого персоналу, призначеного відповідальної особи або фахівця з карантину й захисту рослин;

(12) значна зміна керівництва місця виробництва або практики управління боротьбою із шкідливими організмами без попереднього дозволу НОКЗР країни-експортера;

(13) неможливість оглянути рослинний матеріал, який надходить та іде на експорт;

(14) неможливість зберегти садивний матеріал, який був оглянутий для експорту, окремо від іншого рослинного матеріалу, який не був перевірений;

(15) не підтримка ефективної програми з управління із шкідливими організмами;

(16) неможливість підтримувати практичні заходи щодо забезпечення гігієни в місці виробництва;

(17) відсутність періодичного відповідного навчання персоналу;

(18) неможливість вести і постійно оновлювати список усіх працівників, які залучені в процес впровадження інструкції для місця виробництва;

(19) відсутність відповідного підпису й дати на звітах і облікових документах;

(20) відсутність відповідних записів стосовно змін у списках вирощених рослинних таксонів, щодо їхнього розташування в місці виробництва й рослинного матеріалу, призначеного на експорт;

(21) неможливість виявити й зафіксувати популяції шкідливих організмів з низкою чисельністю;

(22) не інформування НОКЗР країни-експортера стосовно будь-яких змін в практиці управління, що викладені в інструкції для місця виробництва.